

MINISTORY

MIJNENVELDEN IN EN OM OOSTERBEEK

door C. van Roekel

no.

40

Bijlage bij Nieuwsbrief No. 52 / November 1993

Nadat het restant van de 1st British Airborne Division in de nacht van 25 op 26 september 1944 over de Rijn was teruggetrokken, was het gebied rond Arnhem weer in Duitse handen. Alle burgers van Arnhem en andere dorpen langs de zuidelijke Veluwezoom kregen het bevel hun huis te verlaten en te vertrekken naar elders.

In de daarop volgende maanden werd het hoog gelegen heuvelgebied direct ten noorden van de Rijn door de Duitsers omgevormd tot een bijna onneembare fortificatie. Tientallen kilometers loopgraven, geschutsofstellingen, mitrailleurstroepen, barricaden en mijnenvelden moesten een eventuele nieuwe Geallieerde aanval vanuit het zuiden over de Rijn stoppen.

Uiteindelijk bleek al dit werk voor niets. Toen de Britse en Canadese troepen in april 1945 hun aanval op het gebied rond Arnhem openden, deden zij dat vanuit het oosten, en trokken zo om de verdedigingslinie langs de zuidelijke Veluwe heen.

Op 5 mei 1945 maakte de capitulatie een einde aan alle gevechtshandelingen en aan vijf jaar Duitse bezetting. De bevolking keerde in de loop van de daaropvolgende maanden terug naar de Veluwezoom, die ze gehavend en leeggeroofd aantrof. Overal lagen patronen, granaten, mijnen en andere explosieven en al spoedig vielen de eerste burgerslachtoffers als gevolg van dit verraderlijke, explosieve oorlogstuig.

Toen ik de beschikbare gegevens over de mijnenvelden rond Oosterbeek bestudeerde en ordende om er een ministory over samen te stellen, bevroop mij een gevoel van spijt. Spijt omdat deze gegevens als ze destijds in 1945 in bredere kring bekend waren gemaakt misschien wel mensenlevens hadden kunnen redden. Wij, Oosterbekers, wisten in die tijd alleen dat overal mijnen konden liggen. Slechts op sommige plaatsen stonden bordjes 'Mijnengevaar'.

Als wij als jongens ons verplaatsten over een terrein dat ons gevaarlijk leek, dan waren er enkele spelregels waaraan we ons, misschien wel intuïtief, hielden, zoals: in de loopgraven was het veilig, maar ervóór niet; nooit lopen door hoog gras; niet aan draden trekken of pennen uit voorwerpen trekken; altijd lopen waar je goed kon zien waar je je voeten neerzette; buiten de paden alleen van boomstam op boomstam lopen; kijk uit bij mooie dingen, want je weet nooit wat er aan vast zit!

Toch gebeurden er ondanks alle voorzichtigheid ongelukken. Soms omdat men per ongeluk op een mijn stapte, vaker omdat men door nieuwsgierigheid of bravoure gedreven, de voorzichtigheid uit het oog verloor.

Ik herinner mij nog een van onze tochten naar de Rijn,

waarbij wij gebruik maakten van de spoorrails om voetje voor voetje de vernielde spoorbrug te naderen om vandaar naar de zandstrandjes langs de Rijn af te dalen. Vlakbij de steenoven aan de Polderweg was een Focke Wulf jachtvliegtuig neergestort. Toen ik 48 jaar later het mijnenveldkaartje dat in deze ministory is afgedrukt onder ogen kreeg, sloeg de schrik mij om het hart. We waren tijdens onze tocht terecht gekomen juist aan de rand van mijnenveld 'C14'. Ongeveer 280 mijnen maakten daar hun lugubere opwachting! Nu begrijp ik pas waarom niemand het lijk van de Duitse vlieger uit de cockpit van het vliegtuigwrak had gehaald!

Als kleine man moest ik brood en koffie brengen naar vader die zich met zijn mensen bezig hield met het 'rooien van stellingen' bij de Oude Kerk. Vlak bij huis stapte ik in de loopgraaf en liep feilloos door het labyrint naar het Benedendorp.

De gevaren hadden bij ons een soort dierlijk instinct ontwikkeld. Ook de tragische ongevallen veroorzaakten geen trauma; wij leefden zo dicht bij de dood dat je hem bij iedere tocht als het ware als metgezel bij je voelde.

Voorbeeld van een mijnenveld-formulier

Bij de aanleg van ieder mijnenveld noteerden de Duitsers de gegevens daarvan op een speciaal formulier, waarop ook de lokatie stond aangegeven. In deze ministory is een voorbeeld van zo'n formulier opgenomen. Het betreft het mijnenveld bij de oude steenfabriek in de uiterwaarden westelijk van de spoorbrug in Oosterbeek (mijnenveld 'C14').

Het veld is op de verkleinde afdruk van de stafkaart ruwweg aangegeven. Rechts op het formulier staan vermeld het aantal en de soort gelegde mijnen, en welke ontstekers gebruikt werden. Tevens of de mijnen begraven waren of dat een andere techniek gebruikt werd. Ook staat hier het legpatroon aangegeven. In dit geval is dat willekeurig, d.w.z. dat geen vaste onderlinge afstanden waren uitgemeten. Aan eigen (Duitse) zijde was op kniehoogte een draad gespannen.

Het gedetailleerde schetsje rechtsonder geeft de exacte plaats aan van het mijnenveld. Uitgegaan werd van het Hoofdbakenpunt FP. Dit moet een duidelijk (markant) punt in het terrein zijn. Van hieruit werden twee kompasrichtingen bepaald en hierlangs werden de punten P1 en P2 uitgemeten. De diepte van het veld werd bepaald door de afstand P1-Mi. Een en ander

staat links onder.

In het midden staan de data van aanleg, de nameting en de controle.

Nadat de nameting had plaatsgevonden, werden de mijnen scherpgesteld en verborgen. Dat vond plaats op 4 november 1944 en werd verricht door leden van de 2e compagnie van het 752e Pionierbataljon.

Op 6 november 1944 tekende Obergefreiter Schelling dit kaartje en werd de controle uitgevoerd door een officier waarvan de handtekening onleesbaar en dus de naam onbekend is.

Een interessante aantekening treft u aan op het onderste deel van het formulier. Hier is na de bevrijding op gebrekkige wijze een verslag getypt van de resultaten van de opruimingswerkzaamheden. Deze werden verricht door Duitse krijgsgevangenen van de 1e compagnie van het 346e Pionierbataljon, onder leiding van de Royal Engineers.

De tekst van dit slecht leesbare rapport luidt:

'Vom 3. 7. - 7. 7. 45 wurden 152 R - Minen und 60 Schü - Minen 42 geräumt. Die restlichen 27 R - Minen und 39 Schü - Minen 42 sind wahrscheinlich durch Artl. Beschuss, oder durch die Sprengung des Schornsteines detoniert. Das Minenfeld wurde mehrmals abgesucht und lag im Überschwemmungsgebiet'. Toegevoegd werd: 'Bei der nachsuchung am 17.7.45 wurden noch 2 Schü - Mi. 42 gefunden'.

De Nederlandse vertaling van het bovenstaande luidt: 'Van 3 t/m 7 juli 1945 werden 152 R-mijnen en 60 Schü-mijnen 42 geruimd. De resterende 27 R-mijnen en 39 Schü-mijnen zijn waarschijnlijk door artilleriebeschietingen (door de Geallieerden vanuit de Betuwe =C.v.R.=) of door het opblazen van de schoorsteen (van de steenfabriek =C.v.R.=) ontploft. Het mijnenveld werd diverse keren afgezocht en lag in het overstromingsgebied. Bij het nazoeken op 17 juli 1945 werden nog 2 Schü-mijnen 42 gevonden'.

Overzicht van de meest gebruikte mijnen

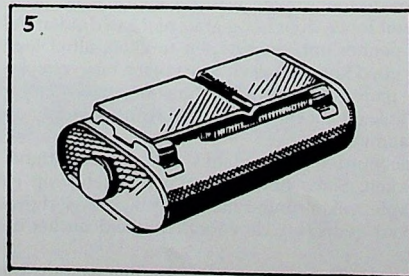
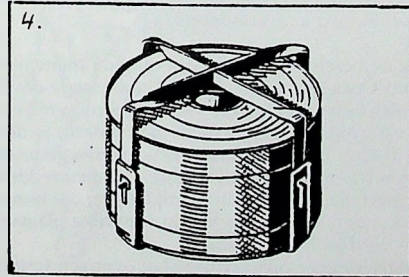
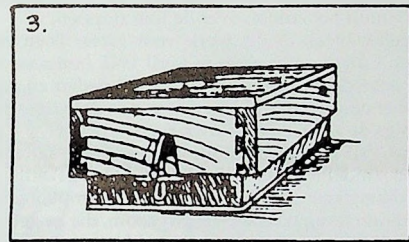
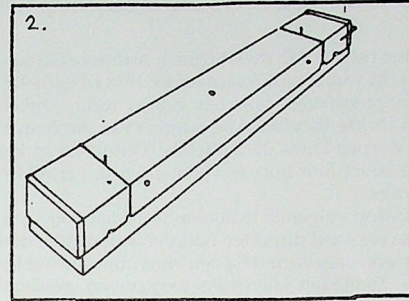
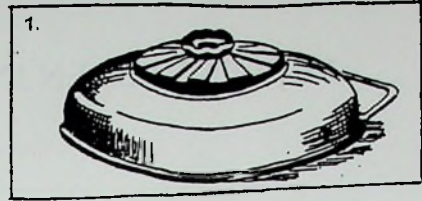
1. Tellermine

Model '42. Deze veelal bij versperringen gebruikte Duitse anti-tankmijn heeft een doorsnede van 30 cm en is voorzien van een drukontsteker die bij een belasting van 235 kg wordt geactiveerd. Het gewicht bedraagt ruim 8 kg, waarvan bijna 5,5 kg trotyl.

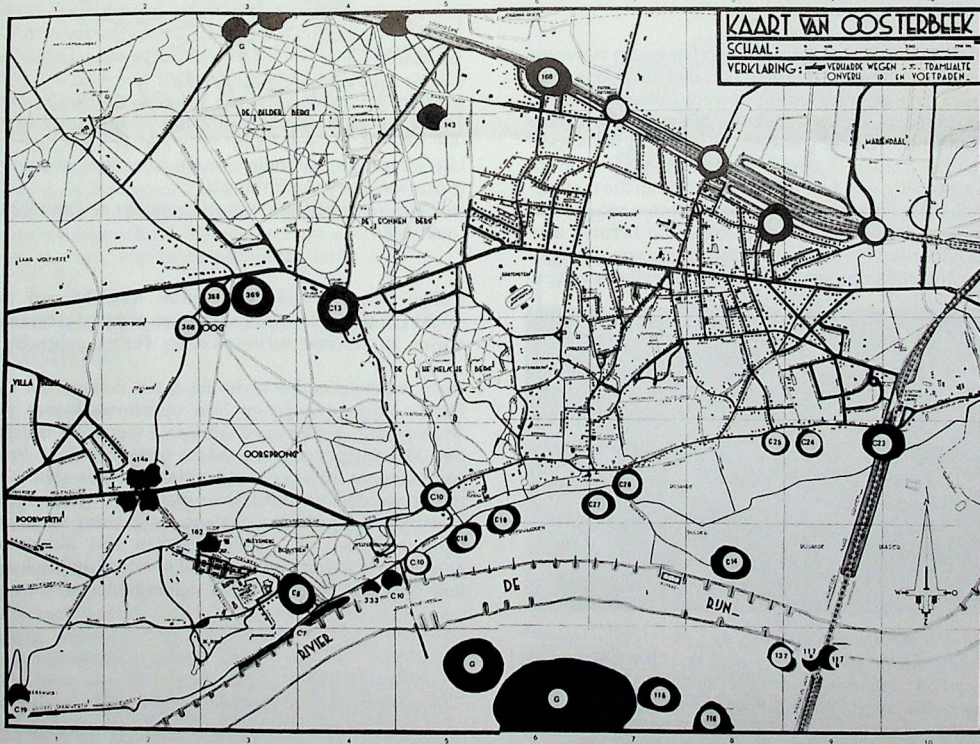
2. Riegelmine

Model '43. De lengte van deze doosvormige anti-tankmijn bedraagt 80 cm. Het gewicht is 9,5 kg en de lading bedraagt 4 kg amatol. De belasting voor de drukontstekers is tussen 200 en 400 kg. Vaak werd deze mijn, voorzien van een trekontsteker, gebruikt in en bij barricaden. Bij het verwijderen van de obstakels kwamen deze zware explosieven tot ontploffing.

Het zijn vooral deze mijnen geweest die noodlottig werden voor nieuwsgierigen die dachten een kistje gevonden te hebben, en die door het wegnemen van de als veiligheidsplunjes fungerende splitpennen, de twee bovenste drukontstekers activeerden.

Code	Soort mijnen	aantal	Soort mijnen	aantal	gelegd op	geruimd op	bijzonderheden
C10-mijnerveld	Riegelminen	20	Schützermijnen	597	29-10-'44		
414a versperring	Riegelminen	24			09-02-'45	24 op 27-06-'45	
414b versperring	Tellerminen	12			09-02-'45	12 op 27-06-'45	
414c versperring	Tellerminen	8			09-02-'45	8 op 27-06-'45	
C26-mijnerveld	Riegelminen	200(w.o.8 met trekontsteking)			12-11-'44	195 op 1-4/7-'45	5 stuks niet gevonden-ontploft door granaatvuur/ Overschommingsgebied!
C27-mijnerveld	Riegelminen	200(w.o.10 met trekontsteking)			14-11-'44	195 op 5-7/7-'45	5 stuks niet gevonden
C18-mijnerveld	Schützermijnen	547			06-11-'44		geen legscham.
C16-mijnerveld	Schützermijnen	596			06-11-'44	574 op 10-12/7-'45	**
C13-mijnerveld	Riegelminen	600(w.o.10 met trekontsteking)			03-11-'44	geruimd	De trekontstekers waren aan bomen bevestigd.
C7-mijnerveld	Riegelminen	132	Schützermijnen	697	24-27/10-'44	**	**
C6-mijnerveld	Riegelminen	20	Schützermijnen	400	24-25/10-'44	372+20 op 6/9-7-'45	28 Schützermijnen niet gevonden
368 versperring	Riegelminen	60			26-03-'45	22 op 27-06-'45	De rest was al eerder geruimd.
333 versperring	Riegelminen	72			24-03-'45	7144 Britse op 9/7 '45	1 mijn waarschijnlijk door art.vuur ontploft.
C14-mijnerveld	Riegelminen	179	Schützermijnen	99	04-11-'44	152+60 op 17/7 '45	2e onderzoek leverde nog 2 schützermijnen op
C25-mijnerveld	Riegelminen	200(w.o.10 met trekontsteking)	Schützermijnen	348	11-12/11-'44	200 geruimd op 2/7-'45	De 10 mijnen met trekontst. waren geboobytrapt.
C24-mijnerveld	Riegelminen	160	Schützermijnen	17	10-11-'44	geruimd	8 mijnen geboobytrapt met trekontstekers.
116 versperring	Schützermijnen	17			07-10-'44	struikeldraden - Rondon boerderij Driel bij oversteekroute Berlin.	
117a versperr.	Tellerminen	72	Schützermijnen	18	05-10-'44	13 Schützermijnen op 23/6-'45, de rest was al opgeblazen-betreft Z-toegang tot spoorbrug.	
117b Versperr.	Tellerminen	6			25-11-'44	6 geruimd op 22/6 '45	
C23-mijnerveld	Riegelminen	20(2 met trekontsteking)			09-11-'44	3 geruimd op 30/6-'45, De andere 17 door Ned. Politie geruimd.	
137 versperring	Riegelminen	19			16-11-'44	15 geruimd op 22/6-'45	

Op deze overzichtskaart (ca. 1939; collectie Gemeente-archief Renkum) zijn door de auteur van deze ministry de mijnervelden in en om Oosterbeek aangegeven. Van de meeste velden en versperringen bestaat een formulier. De Geallieerde mijnervelden zijn met G aangeduid. Van de niet genummerde velden zijn geen details bekend; van de overige zijn ze opgenomen in de overzichtslijst.